


**DAVID GARRIDO**

# Catalunya Nord i Gibraltar, dues

Crida molt l'atenció l'enrenou hispànic cada cop que els gibraltarenys —els *yani-os*— reivindiquen llur condició d'estat europeu, de país amb identitat pròpia forjada des de la conquesta de la roca per la flota de Carles III d'Habsburg, rei dels Països Catalans i Aragó per voluntat de llurs habitants, que des de sempre rebutjaren assentar al tron de les Espanyes un rei francès, l'enemic tradicional —de sempre— dels catalans.

Encara no feia molt de temps que els Borbons havien amputat un tros de Catalunya, sense el consentiment de les Corts del Principat, i ara tenien el morro de pretendre ser els reis successors de la gloriosa nissaga dels comtes de Barcelona. Era, doncs, lògic el rebuig català a les ambicions de Lluís XIV, aquell que gustava de portar perruques estrofolàries i sabates de taló alt per amagar la seva curta talla.

“Ans nós la donaríem al turc que al rei de França” contestà contundent el bisbe d'Elna al requeriment francès d'acceptar la sobirania de Lluís XI el 1474. Les comarques catalanes del nord patiren durant la segona meitat del segle XV les temptatives franceses d'ensenyorir-se de la plana entre les Corberes i les Alberes. Fou debades aleshores, car Joan II recuperà aquelles terres el 1473, un cop acabada la guerra civil que assolà el Principat, tot i que un nou exèrcit francès les ocupà l'any següent. El 1493 Ferran II aconseguí de foragitar els francesos de la Catalunya Nord, després de trenta anys d'ominosa ocupació.

Catalunya Nord esdevingué llavors frontera de l'imperi dels Habsburg hispànics i hagué de suportar, com la resta del Principat, la presència dels terços castellans que provocaren la greu crisi de 1640. Europa estava sumida en la guerra dels Trenta Anys. Des de 1635, Espanya, regida per la incompetència d'Olivares, estava en guerra amb la França de Richelieu. El juny de 1639 un nou exèrcit francès entrà al Rosselló, i prengué el castell de Salses després de subornar el seu alcaid no català. L'escàndol per aquest

**“La Catalunya Nord manté encara aquest lligam jurídic amb les terres connacionals del sud, que faria possible una futura reclamació, tot i que no imaginem una Catalunya mancada de sobirania reclamant les terres escindides il·lícitament el 1759”**

procedir tan indecorós provocà retrets i acusacions entre catalans i castellans; tanmateix, el Principat organitzà un poderós exèrcit, el més gran de la seva història, de vora 25.000 homes o més, que foragità els francesos de la fortalesa nord-catalana. Això, però, no apaivagà la irresponsabilitat d'Olivares, capficat —contra les lleis de la terra— a mantenir un exèrcit permanent castellà allotjat al Principat.

Richelieu restà amatent, coneixedor del malestar dels catalans contra Felip IV, sabé esperar i l'ocasió es presentà amb el Corpus de Sang de 1640. Catalunya somnià ser república, però finalment es lliurà a Lluís XIII, “com ja en temps de Carlomagno ho feren nostres antepassats”, que no fou precisament el comte més adient per a Barcelona. Ara tot el Principat esdevingué camp de batalla de les disputes d'Espanya i França, mentre Portugal proclamava la seva independència, el duc de Medinasidònia pretenia ser rei d'Andalusia (potser en això pensa Pasqual Maragall, vés a saber, quan propugna la condició de nacionalitat històrica per a aquest territori) i, així mateix, també Aragó reclamava un sobirà propi en la persona del duc d'Íxar. Al País Valencià, però, tot i que “*más estiman los de Valencia a los catalanes que a su*

*rey*”, Felip IV —a la manera del polític zaplanista d'avui— gastà una fortuna comprant voluntats que fessin oblidar la tradicional solidaritat d'ambdues vores de la Sénia, especialment prebendes destinades a fomentar la vanitat dels funcionaris públics, però —ull viu!— no gosà mai crear una Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Quan Richelieu morí el 1642, Barcelona celebrà funerals pomposos en el seu honor i Miquel Parets, cronista de l'època, digué d'ell que és “aquell a qui Catalunya deu la llibertat que fins vuy gosa de l'any quaranta ençà”. Oh, que equivocats estaven aquells il·lusos! Richelieu utilitzà Catalunya com a peó de la seva estratègia contra els Àustria hispànics i val a dir que, més aviat per demèrits del contrari, li eixí bé la jugada. Si bé ni Lluís XIII ni Lluís XIV serien definitivament comtes de Barcelona, sí que regnarien sobre part del Principat. El 29 d'agost Perpinyà fou presa pels francesos, després d'un setge dur, on la població autòctona rebé d'uns —la guarnició espanyola que la defensava— i dels altres, malgrat que a Barcelona es rebé la notícia amb joia. Lluís XIII assistí personalment al setge, l'única vegada que aquell immerescut comte barceloní trepitjà terra catalana i a Notre Dame de París fou oficial un tedèum d'acció de gràcies per la conquesta de la capital rossellonesa.

El Principat s'adonà tard del parany que li havia parat l'astut Richelieu. Altrament, el despòtic Olivares fou definitivament apartat del govern aquell mateix 1642, tant de desastre i un mateix responsable era inassumible per a qualsevol monarquia per molt visceral que pretengués ser, com era l'espanyola. La guerra, però, encara continuà i comportà l'escissió dels comtats nord-catalans, en aquell dissortat Tractat dels Pirineus, signat a la desembocadura del Bidasoa el 7 de novembre de 1759: el comtat i veueria del Rosselló i el Conflent restarien per a França, la Cerdanya fou dividida el 12 de novembre de 1660 a Llívia, que restà com un enclavament “espanyol” en

# reivindicacions contraposades

terra del rei de França, recordatori de la infàmia que espanyols i francesos infligiren a Catalunya.

Molt arrauxada al dia d'avui la gatzara mediàtica madrilenya cada cop que una autoritat britànica visita Gibraltar, aquell penyal altiu que avergonyeix el zel patriòtic hispà des de 1704, en canvi, no diu ni una paraula de la Catalunya Nord. Duen que Hitler l'oferí a Franco a Hendaia el 1940, però que el dictador espanyol la rebutjà; "*más catalanes, no*" li etzibà al mandatari alemany.

Segons les constitucions catalanes, el comtat del Rosselló era inalienable del Principat i calia, doncs, l'assentiment de les Corts per a ratificar la decisió reial, la qual cosa mai no es produí. Acte il·legal i per tant no subjecte a dret, la Catalunya Nord manté encara aquest lligam jurídic amb les terres connacionals del sud, que faria possible una futura reclamació, tot i que no imaginem una Catalunya mancada de sobirania reclamant les terres escindides il·lícitament el 1759.

El Tractat dels Pirineus fins i tot reconeix aquesta infracció de la legalitat i Felip IV s'obligà a reconèixer que cedí a França els comtats nord-catalans contràriament a dret, argument que s'utilitzà a una i altra banda de les Alberes pels partidaris de la restitució dels comtats al Principat.

Però la Catalunya constitucional, que compartia la sobirania amb el rei d'Espanya i que tingué un revifament de les seves cendres, com l'au fènix, a les darreries del XVII, sucumbí definitivament a una nova invasió francesa, que imposà un Borbó com a rei. Els Països Catalans aclamaren Carles III i, en el seu nom, veges tu, conqueriren Gibraltar el 4 d'agost de 1704, tot formant part de l'estol aliat angloholandès capitanejat pel príncep de Hessen-Darmstadt, que fou el darrer virrei català de Carles II i l'almirall anglès Georges Rooke. Catalans prengueren la roca, que encara conserva el nom de Catalan Bay per a un dels accidents geogràfics que la circumden. Allí serví el cap maulet valencià Joan-Baptista Basset i

**“Els Països Catalans aclamaren Carles III i, en el seu nom, veges tu, conqueriren Gibraltar el 4 d'agost de 1704, tot formant part de l'estol aliat angloholandès capitanejat pel príncep de Hessen-Darmstadt”**

Ramos, un expert de les arts poliorcètiques (la tècnica de aixecar fortificacions) segons el botifler contemporani Josep Manuel Minyana. Basset, doncs, organitzà la defensa de l'enclavament, que ha restat inexpugnat durant tres-cents anys. Precisament els catalans induïren a la presa de Gibraltar, que volien convertir en punt d'escala del comerç català amb Amèrica, del qual fins aleshores estaven descartats. A Gibraltar, doncs, operà la Companyia Nova de Gibraltar, que des de 1709 comercià sense traves amb el nou continent fins a la fi del conflicte.

Carles III, el rei dels catalans, esdevingué l'emperador Carles VI. L'adveniment de qui pretenia el tron hispànic a la dignitat imperial alarmà anglesos i neerlandesos, conformats per la desaparició de les restes de l'imperi que bastí Carles V. A Gran Bretanya, a més, l'accés dels conservadors al Govern, que proposaven una pau ràpida amb francesos i espanyols, no ajudà la causa dels catalans. Entre novembre de 1711 i abril de 1713 tingueren lloc les converses de pau a la ciutat holandesa d'Utrecht. Allí algú proposà escindir la corona d'Aragó de Castella i àdhuc l'existència d'una república catalana, possibilitat que ja es tractà el 1640, però el govern *tory* preferí abandonar els catalans i pactar amb fran-

cesos i espanyols a canvi de Menorca i Gibraltar, en definitiva, aquest el preu pagat per instal·lar un Borbó al tron espanyol. El 13 de juliol de 1713 Felip V i els britànics signaren la pau, que recordà els catalans en la fórmula que "s'integraven a la corona de Castella", el regne més estimat —segons les pròpies paraules— pel nou rei.

Si bé a les terres nord-catalanes s'atjà l'esperit de resistència, ben viu durant tot el segle XVIII, a Gibraltar nasqué un nou poble, arrecerat sota la protecció de la corona britànica, que resistí heroicament el setge hispanofrancès de 1779-1783. La fi de la guerra de la Independència dels Estats Units reportà la conquesta borbònica de Menorca, que havia gaudit d'una autonomia que ja no tenien les altres terres catalanes. Precisament, i això ha aparegut en el discurs del líder de l'oposició gibraltarenya Joe Bossano (Gibraltar Socialist Liberal Alliance) amb motiu de les darreres celebracions al penyal que tant han empenyat Madrid, la participació catalana fou important en la conquesta i també després de la de molts menorquins que vingueren a Gibraltar fugint de l'ocupació espanyola de llur illa. Els descendents d'aquests illencs ara són nissagues històriques de l'encara colònia, car l'estat espanyol —sigui del color que sigui— persevera a no reconèixer cap identitat pròpia als gibraltarens.

Catalunya Nord i Gibraltar, dues reivindicacions contraposades però molt acostades en el temps i amb innegables punts en comú, car totes dues sorgiren de guerres nefastes per als catalans. Ara, mentre el Govern espanyol torna a clamar al cel per l'espanyolitat de la roca, perduda fa ja tres-cents anys, continua obcecat a no reconèixer les reivindicacions històriques —coses del passat, diuen— de sobirania de la nació catalana, que per la mateixa època perdé la llibertat. I és que aquests espanyols ho volen tot, catalans, bascos, gallecs, Ceuta i Melilla, Gibraltar i, a sobre, un rei Borbó.

*David Garrido és historiador*